

MA MÁR A MÉDIA OSZTJA BE A NAPIRENDÜNKET

A rádiózás és a televíziózás története

A kommunikáció története a tér és az idő legyőzésének története. Az időt két irányban is le kellett győzni, az információkat egyre gyorsabban átadni és egyre tartósabban rögzíteni. Századunk első évtizedeiben jelent meg a rádió, majd húsz év múlva a televízió, s kialakult a modern társadalom tömegkommunikációs rendszere. Olyan rendszer jött létre, amely minőségileg különbözik a megelőzőktől.

A tömegkommunikáció forradalma akkor tört ki, amikor megszülettek a kép és hang továbbítására szolgáló eszközök. A tv és a többi tömegtájékoztató eszköz alapvető előnye és problémája az, hogy óriási, de heterogén tömegnek képes azonos üzeneteket továbbítani. A tömegkommunikáció ma már nagyobb szerepet tölt be az emberek életében, mint a család, az iskola. A média osztja be napirendünket, határozza meg, miként gondolkodjanak a világ dolgairól, életvezetési mintákat, sajátos nyelvi kultúrát közvetít, öltözködési, étkezési, vásárlási divatokat sugall, hősokeket, eszményeket, életcélokat teremt.

A RÁDIÓZÁS ELŐZMÉNYEI

A technikai előzmény: a drótnélküli távíró. A drótnélküli távíró feltalálását jóval megelőzte a kábelen jeleket továbbító távíró feltalálása. Ez elsősorban az amerikai Samuel Morse nevéhez kötődik. 1937-ben az USA-ban találta fel a módszert, és alkotta meg a távírat jeleket, a később róla elnevezett Morse-jelrendszert. A drótnélküli vagy rádiótávíró a 19. század végének találmánya.

Marconi 1894-ben találta fel a rádióadó és vevő készüléket, amit kezdetben a korábbi kábeles távíróhoz hasonlóan használtak: azaz két pont, az adó és vevő közötti üzenetek küldésére. A két pont közötti kommunikációt hamarosan elkezdték hírek, információk továbbítására használni. Ebből a folyamatból fejlődött ki a rádió a 20. század második évtizedére.

A tartalmi előzmény: a telefonhírmondó. A telefont 1876-ban találta fel Bell. Ezt használta aztán Puskás Tivadar, amikor 1881-ben a párizsi világkiállításon bemutatta találmányát, a telefonhírmondót. Ez úgy működött, hogy az előfizető a telefonközponton keresztül híreket és zenét hallgathatott. Tartalmilag a telefonhírmondó tehát a rádió elődjének mondható.

Az első rádióműsort 1914-ben sugározták a belgiumi Lackenben, 1921-ben pedig Pittsburghben indult újtára az első rendszeres adás. A rádióműsor-szórás hamarosan Európában is elterjedt: 1922-ben megalakult a British Broadcasting Co. Ltd. (BBC), míg Németországban két magántársaság kezdte meg a sugárzást.

AZ ELSŐ KÉSZÜLÉKEK

Az első rendszeres rádióadás elindítását követően világszerte megkezdődött a készülékek ipari szintű előállítása. Magyarországon az Egyesült Izzóban gyártott elektroncsövek

felhasználásával a Telefongyárban 1917–18-ban már folyt a katonai rádióadóvevő-gyártás, de nyolc évet kellett várni arra, hogy kezdetét vegye a nem katonai célú rádiókészülékek előállítása, amelyek jelentős része – az 1930-as évek közepéig – a német Telefunken cég licence alapján készült.

A Magyar Wolfrámlámpagyár 1925-ben kezdte meg a rádiókészülékek gyártását, és termékeit Orion márkanéven hozta forgalomba. A Philips cég magyarországi érdekeltsége 1931-ben indította el a rádiógyártást. A Standard Villamossági Rt., mely az Egyesült Izzó részlegéből alakult, 1928-tól az 1940-es évek végéig töltött be fontos szerepet a hazai előállításban. A Siemens cég 1941-ben jelent meg a magyar piacon, és a háború végéig vette ki a részét a gyártásból. A Vadásztölténygyár – későbbi nevén Videoton – 1955-től csatlakozott a vevőkészülékek gyártóihoz. A nagyobb cégeken kívül mintegy 30 kisebb-nagyobb gyár is ezek közé tartozott. Így például az Ericsson Magyar Villamossági Rt. (1924–26), az Engel Károly által alapított EKA cég (1934–47), a Beloiannisz Híradás-technikai Gyar (BHG; 1955–56) és a Fénycső Ksz. (1956–57). A jelentős számú üzem létrejöttével együtt azt is jelentette, hogy Magyarország európai nagyhatalom lett ezen a területen: a siker csúcspontján hazánkban készült a világ rádióinak 30 százaléka.

1957. június 2-án megindult a TV-Híradó őse, a Televízió Képes Híradója címen.

ITTHON IS EGYRE NÉPSZERŰBB LETT A RÁDIÓ

Magyarországon a rádiózás Európában egyedülálló előzménnyel vette kezdetét, amely nem volt más, mint a Telefonhírmondó. Puskás Tivadar – a telefonközpont létrehozója – Budapesten 1893. február 15-én indította el a telefonhálózatot keresztüli hír- és műsorközlést. A magyar rádióműsor-szórás 1925. december 1-jén hivatalosan is megindult, aminek előre látható következménye volt, hogy a drótnélküli rádió hamarosan vetélytársa lett a telefonhírmondónak, majd háttérbe is szorította.

A hazai lakosság körében az 1939–40-es Néprádió-akció révén terjedhetett el a rádiókészülék. Az ötlet Hóman Bálint

névéhez fűződik, aki úgy vélte, a magyar lakosság megérdemelné egy olcsó, szolid küllemű, lámpás rádiókészüléket. A „Hóman-féle Néprádió” gyártására négy budapesti rádiógyárral (Orion, Philips, Telefunken és Standard) kötött megállapodást a kereskedelemügyi minisztérium.

Az első Néprádió Kossuth-címmel ellátott, középhullám hallgatására alkalmas bakelitkészülék volt. Kereskedelmi ára 48 pengőt tett ki, viszont 24 havi részletfizetéssel már 2–3 pengőért hozzá lehetett jutni. A Néprádió iránt meglehetősen nagy kereslet mutatkozott: 1939 októberére 130 ezerre nőtt az igénylők száma, jóllehet a kormány mindössze 20 ezer készülék gyártására kötött szerződést a gyárakkal. Ezért szükség volt a második Néprádió-akció megindítására: 1940 februárjában 25 ezer készülék gyártásáról döntöttek. A népvevő a gyárak szempontjából azonban nem számított igazán jó üzletnek, aminek következtében további akciókra nem került már sor. A leggyártott 45 ezer készülék egyáltalán nem elégítette ki a keresletet, a falvakba szinte semmi sem jutott belőle. Így a II. világháborúig a magyar lakosság többsége detektó-

ros rádiót használt.

Az 1956 előtt gyártott rádiókészülékeken alul helyezkedtek el a forgatógombok, középen a skála és felül a hangszóró és a varázsszem. Ezt követően azonban, egészen az 1970-es évekig, már nyomtatott áramkörökkel kombinált nyomógombos rádiókat gyártottak. Az 1950-es évektől kezdődően 1963-ig a vevőkészülékek többsége az Orionból került ki.

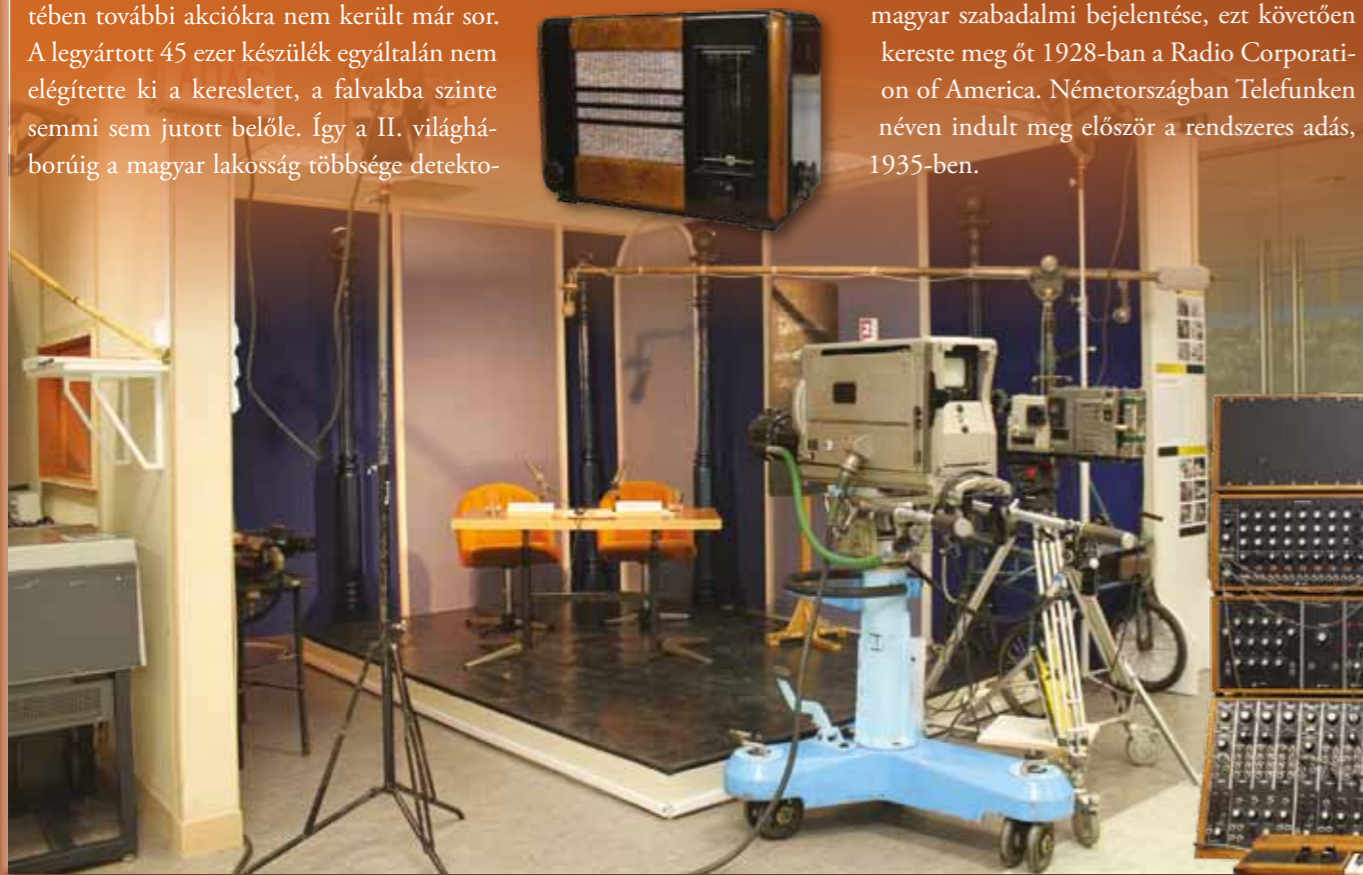
A tranzistoros rádiókészülékek előállítására 1954-ben kezdődött el, ezeknél az elektroncsövek helyett félvezető kristályokat alkalmaztak. Így jelentősen csökkent a készülékek mérete, súlya és működés közben a hőmérséklete is, ráadásul lényegesen kevesebb energiát fogyasztottak. Az 50-es, 60-as években Magyarország fontos exportcikke lett a rádió, jutott belőle Közel- és Távolság-Keletre, Nyugat-Európába is. A sikeres időszaknak azonban 1973–75 körül vége szakadt: a KGST szigorú döntése értelmében hazánk Bulgáriának adta át a rádiógyártást.

A TELEVÍZIÓ TÖRTÉNETE

Ugyan Paul Nipkow Németországban már 1884-ben feltalálta a képfelbontás elvét a róla elnevezett pásztázó tárcsával, azonban az első, nagy távolságra vezetékkel továbbított televíziós adásra csak 1926-ban került sor London–Glasgow között John Logie Baird skót feltaláló jóvoltából.

A katódsugárcsővet Karl Ferdinand Braun fejlesztette ki 1897-ben. Tihanyi Kálmán nevéhez fűződik a teljes elektronikus, töltéstároló típusú televíziós rendszer feltalálása.

1924-ben jött rá a megoldásra, 1926-ban kelt a magyar szabadalmi bejelentése, ezt követően kereste meg őt 1928-ban a Radio Corporation of America. Németországban Telefunken néven indult meg először a rendszeres adás, 1935-ben.

2008.
december 23-án
indult
be az m1 HD
sugárzása is.

Másik úton indult el Mihály Dénes (1894–1953), 1933-ban E. H. Traub fizikus-sal együttműködve már egy olyan televíziós készüléket mutathatott be, amelyet maga még tovább tökéletesített (TELEHOR). Ez volt az a képet 240 sorra felbontó, Mihály–Traub-féle forgótükrös vevőkészülék, amelynek képét akár 2,5 × 3 méteres felületre is ki lehetett vetíteni. 1936 őszén az első zárláncú televíziós közvetítésre a Gellért szállóban került sor, ahol mintegy 30 méteres távolságra közvetítettek televíziós képet.

1929-ben már Anglia is elkezdte a kísérleti műsorszolgáltatást a BBC fennhatósága alatt, 1936-ig John Logie Baird készülékével, majd az EMI–Marconi Company által kifejlesztett elektronikus képátviteli rendszerrel. Az Amerikai Egyesült Államokban az NBC 1939-ben sugározta első televíziós adását. 1929-ben a Bell laboratórium már bemutatta a színes televíziót, és 1940. január 12-én az első tévélánc is megkezdte a működését. Peter C. Goldmark (1906–1977), a budapesti születésű mérnök, fizikus 1936. január 1-jétől 1971-ig (nyugdíjba vonulásáig) a CBS alkalmazottja volt (hosszabb ideig annak igazgatója is). Ő dolgozta ki az első használható színes televízió-szabványt a CBS-nél, 1940-ben.

KEZDETEK ITTHON

1953. január 23-án döntés született a hazai televíziózás megindításáról. A döntés értelmében a közben Újpestről Kőbányára települt Orion gyárat bízta meg a Minisztertanács, hogy haladéktalanul kezdje meg a televízió vevőkészülékek gyártásának technikai előkészületeit. Eleinte egy 14 x 18 cm-es képméretű vevőkészüléket fejlesztettek ki, úgyhogy az 1954. január 20-án meginduló első próbaadások már ezeken a készülékeken voltak láthatóak. A nagy tömegeket vonzó őszi mezőgazdasági vásár egyik kiemelt látványossága is ez a tévékészülék típus volt. A vásárt követően a Corvin Nagypiac, akkori nevén Budapest Nagypiac, kirakatában is díszhelyen mutatkozott be a televízió.

1955 augusztusára megszületett a szériagyártásra szánt tévékészülék első prototípusa, az Orion AT-501. 1956 tavaszától kerültek forgalomba az első készülékek, kezdetben csak Budapesten, az akkori Lenin körúti Ravill–Kereskedelmi Vállalat boltjába, 5500 Ft/db áron (akkor egy mérnök fizetése átlag 550–650-Ft volt), amelyből közel tíz nap alatt 150 darabot adtak el. 1957-re 5000 darab eladását célozták meg.

1957. május 1. – hivatalosan megindult a Magyar Rádió és Televízió műsoradása. Nem hivatalosan már 1957. február 23-án beszüntették a próbaadások sugárzását, innentől fogva „élesben” mentek műsorok, felkészülési időt hagyva a májusi indulásra.

1958. második felében a székesfehérvári VT (Videoton) gyár is megkezdte a tévékészülékek fejlesztését és gyártását a növekvő népszerűség kielé-

gítése céljából. Ekkoriban hiánygazdaság működött, vagyis nem volt annyi készülék a piacon, amennyire igény lett volna. 1960. június 30-án az előfizetők száma már 78 681 fő volt. 1960-ban a Videoton gyár bemutatta első önálló fejlesztésű, Tavasz típusú készülékét. Az Orion gyárban elkészült a 400 000. tévékészülék, amelyből 53 000 exportra került (KGST megállapodás szerint).

1969. április 5-én sugározták az első színes adást hazánkban, megkezdődtek az első francia importból származó színes készülékek forgalmazása is, bár az ára visszatartó erővel bírt, emiatt az akkori státuszszimbólum egyik tárgyává lett. Az első színes adásokat is ezeken az akkor az országban működő 2–300 francia kísérleti készüléken lehetett fogni.

1970-ben volt az első színes helyszíni adás, az április 4-ei díszszemlélt közvetítették. Az előfizetők száma ez év augusztusára elérte az 1 millió 700 ezret, amely előfizetésekhez tartozó készülékek zömét a hazai gyárak adták. Ugyanebben az évben megkezdődött a hazai színes készülékek gyártása is.

Az 1980-as évek második felére a két nagy hazai gyártó technológiai lemaradása a külföldi élvonalaktól szembetűnővé vált. A külföld és főképp a Nyugat olyan fejlesztési háttérrel rendelkezett, különösen a moratórium alá eső fejlett elektronikai termékek, alkatrészek és kiegészítők terén, amely hátrányt egyik cég sem tudta tolerálni. Akkoriban Amerika és Nyugat-Európa a fejlett technológiákra, elektronikai, számítástechnikai termékek részére, egészére egy nemzetközi moratóriumot alkalmazott, amely meggátolta, hogy alapalkatrész szinten technológiai fejlesztéseket hajtsanak végre a hazai gyártók készülékeikkel. Idővel összeszerelő üzemekké alakultak át, majd 1990 után, a beáramló sokkal korszerűbb készülékek özöne mindkét nagy gyár elhalását eredményezte.